

Nr 33.

Ankom till Riksdagens kansli den 25 februari 1913 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av rätt till andel i häradsallmänning även åt annan jordbruksfastighet än i mantal satt jord.
(2:a Avd.)

I en inom Första kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling överlämnad motion, nr 85, har herr *Hult* hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt rätt må kunna beredas även annan jordbruksfastighet än i mantal satt jord till andel uti häradsallmänning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som härav må föranledas.

Till stöd härför har anförts följande:

»Vid utbrytande av jord till egna hem på landet sker detta antingen förmedelst agostyckning, då som bekant det utbrutna området åsättes viss del av stamfastighetens skatte- eller hemmantal, eller ock förmedelst avsöndring såsom lägenhet.

I förra fallet erhåller det egna hemmet rätt till andel i stamfastighetens andel uti skifteslagets samfälligheter samt uti andra stamfastighetens rättigheter, som tillkomma denna såsom mantal, t. ex. andel uti häradsallmänning, men i senare fallet uteslutes egna hemmet från all rätt till dessa andelar.

Jag lämnar här å sido frågan om lämpligheten att bereda avsöndring rätt till andel uti andra samfälligheter än häradsallmänning, enär jag anser denna fråga nu vara den för egnahemsbrukaren mest trängande och därför utgör ämnet för denna min framställning, och dessutom torde frågan om beredande av rätt för avsöndring till andel uti skifteslagets samfälligheter lämpligen böra upptagas till behandling först vid en blivande revision av skiftesstadgan.

Det är emellertid ej så mycket att säga om avsöndrings uteslutande från rätt till andel i häradsallmänning i de fall, då avsöndringen är liten

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 10 saml. 18 häft. (Nr 33—35.)

och avsedd endast till bostadslägenhet samt då parterna uppgöra köpeavtal med full vetskap på ömse sidor därom, att det egna hemmet genom avsöndringsförfarandet går miste om exempelvis andel i häradsallmanningen, men i de fall, där så ej sker, och alldeles särskilt i den mängd fall, där avsöndringsförfarandet tillgripits och fortfarande tillgripes vid utbrytande av även större jordbrukslägenheter till egna hem uteslutande för att undgå den större kostnad, som uppkommer genom verkställande av först laga skifte och sedan ägostyckning, där är ett sådant uteslutande obilligt.

Nu väntar jag mig visserligen den invändningen, att rätt till andel i häradsallmanning av ålder tillkommit endast i mantal satt jord, och detta är ju också förhållandet, men det torde vara ganska lätt att påvisa det obilliga härutinnan, ty det är väl obilligt, att innehavaren av en kronolägenhet, en skattelägenhet eller dylikt, med lika stort eller kanske större jordbruk än grannen, som innehar i mantal satt jord, icke skall i likhet med denne bekomma en kanske välbehövlig utsyning å häradsallmanningen.

Detta är uppenbarligen en orättvisa, som om möjligt bör utjämnas, och önskvärt är, att det kunde ske i den omfattning, att all jordbruksfastighet inom respektive område tillerkännes del i häradsallmanningen.

Emellertid förutser jag, att stora principiella svårigheter här möta, och komma att göras gällande, men den mindre frågan, den om rätt för all hemmanets jord, som t. ex. taxeras såsom jordbruksfastighet, att erhålla mot jordområde efter någon viss lagstadgad beräkningsgrund svarande rätt i häradsallmanningen, torde vara av mindre räckvidd och borde också kunna lösas utan alltför lång tidsutdräkt. Den borde åtminstone hava utsikt att vinna avseende beträffande jordavsöndringar, som tillkomma efter en viss bestämd tidpunkt.»

Utskottet.

Om grunden för delägareskap i häradsallmanning stadgas i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894, § 6, som innehåller den bestämmelse, att delägare i häradsallmanning äro, där ej för särskilt fall blivit annorlunda bestämt, de, som i häradet bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal. Detta stadgande utesluter sålunda från delägarerätt alla de jordegendomar, vilka icke fått sig visst mantal åsatt, alltså alla sådana, som ej äro att anse såsom hemman eller hemmansdelar, utan med ett gemensamt namn pläga kallas lägenheter.

Motionären ifrågasätter nu, att även annan jordbruksfastighet än i mantal satt jord skulle beredas rätt till andel uti häradsallmanning. Härvid säger sig motionären närmast åsyfta sådana lägenheter, som uppkommit genom jordavsöndring.

Emellertid ligger det i det nuvarande jordavsöndringsinstitutets egen natur, att den avsöndrade lägenheten icke kan övertaga någon del av stamhemmanet efter mantal tillkommande särskilda rättigheter eller förmåner, således ej heller del i häradsallmänning. Ett avsöndringsavtal avser utslutande upplåtande av ett visst å marken begränsat område. Däremot är det enligt gällande rätt genom ägostyckningsavtal som köpare och säljare kunna överenskomma, att det upplåtna området skall ägas såsom hemmansdel med åsatt mantal och därmed följande rättigheter och skyldigheter.

Det torde således vara klart, att det i motionen angivna syftemål — att vinna förändring och utvidgning av nu gällande grund för delägarrätt i häradsallmänning — ej möjliggöres endast genom en enkel omredigering av förstberörda lagrum, utan förutsätter en principiell omgestaltning av jordavsöndringsbegreppet. Och för att rättfärdiga så vittgående konsekvenser, har motionären ingalunda, enligt utskottets mening, förebragt tillräckligt vägande skäl.

Allrämest yppar sig dock betänklighet mot motionärens förslag, tillämpat på redan verkställda avsöndringar. Dessa hava ju uppstått genom avtal, som uppenbarligen förutsätta, att ingen andel av någon stamhemmanet tillkommande rättighet skall övergå på därifrån avsöndrad lägenhet, utan att hemmanet skall odelade behålla såväl mantalet som därmed förenade förmåner. I fråga om sådan lägenhet skulle alltså en reform av i motionen angiven innebörd medföra retroaktiv verkan och innebära ett otvetydigt ingrepp i redan bestående äganderättsförhållanden.

Med åberopande av det anförda, och då utskottet ingalunda kan dela motionärens uttalade mening, att berörda, även av honom själv insedda svårigheter av principiell natur blivit i någon mån avlägsnade eller undanskjutna genom den formulering, han, med hänsyn till desamma, funnit sig böra giva åt sitt slutliga yrkande, får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må av Riksdagen bifallas.

Stockholm den 25 februari 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: herrar Persson, Tamm, Odelberg, frih. De Geer, Paulson, Fahlén, Lindblad, Pers, Ericsson, Nilsson i Kabbarp, greve Hamilton, Kronlund, Andersson, Linders, Hellström och Ekerot.
